

Хоменко Олександр Анатолійович
аспірант

Подільського державного аграрно-технічного університету

Хоменко Александр Анатольевич
аспирант

Подольского государственного аграрно-технического университета

Khomenko Aleksandr

Postgraduate Student of

Podilsky State Agrarian Technical University

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ПОТЕНЦИАЛА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

METHOD OF ASSESSMENT OF FINANCIAL SECURITY POTENTIAL OF ENTERPRISES OF THE AGRICULTURAL COMPLEX

Анотація. Досягнення економічної, передусім фінансової безпеки, перед українськими підприємствами є досі ще не вирішеною проблемою. Про що свідчить: постійна збитковість понад третини вітчизняних суб'єктів господарювання; нестача власних обігових коштів, низька рентабельність операційної діяльності, активів, власного капіталу більшості з них; недостатня інвестиційна та інноваційна активність, зниження науково-технічного потенціалу країни. Інтеграція України у світовий економічний простір та зумовлене цим посилення конкуренції на товарних ринках ще більше актуалізують проблему її фінансової безпеки.

По суті потенціал фінансової безпеки підприємства це активи, які підприємство може акумулювати і залучати на фінансовому ринку. Процес управління фінансовою безпекою підприємства повинен базуватися на механізмі, який представляє собою сукупність основних елементів впливу на процес розробки та реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту його фінансових інтересів. При побудові загальної системи управління фінансової безпеки, його об'єктом виступає фінансова діяльність підприємства в цілому.

Для організації ефективної системи фінансової безпеки підприємства необхідна розробка відповідної документації підприємства, що визначатиме внутрішні і зовнішні загрози, а також критерії, на підставі яких фінансова безпека підприємства може бути визнана порушеною.

Необхідність постійного отримання рівня фінансової безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно її керівництво будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

У статті розглянуто методики оцінки потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу, загальні вимоги до оцінки системи показників фінансової безпеки підприємств. Проаналізовано існуючі методики щодо оцінки фінансової безпеки підприємств, виявлено недоліки методики оцінки. Розглянуто значення потенціалу фінансової безпеки підприємств, проблематику потенціалу, його складові. Сформульовано основний категорійний апарат методології дослідження потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, потенціал фінансової безпеки, оцінка потенціалу фінансової безпеки.

Аннотация. Достижения экономической, прежде всего финансовой безопасности, среди украинских предприятий является до сих пор нерешенной проблемой. О чем свидетельствует: постоянная убыточность более трети отечественных

субъектов хозяйствования; недостаток собственных оборотных средств, низкая рентабельность операционной деятельности, активов, собственного капитала большинства из них; недостаточная инвестиционная и инновационная активность, снижение научно-технического потенциала страны. Интеграция Украины в мировое экономическое пространство и обусловленное этим усиление конкуренции на товарных рынках еще больше актуализируют проблему ее финансовой безопасности.

По сути, потенциал финансовой безопасности предприятия это активы, которые предприятие может аккумулировать и привлекать на финансовом рынке. Процесс управления финансовой безопасностью предприятия должен базироваться на механизме, который представляет собой совокупность основных элементов влияния на процесс разработки и реализации управленческих решений по обеспечению защиты его финансовых интересов. При построении общей системы управления финансовой безопасности, его объектом выступает финансовая деятельность предприятия в целом.

Для организации эффективной системы финансовой безопасности предприятия необходима разработка соответствующей документации предприятия, определять внутренние и внешние угрозы, а также критерии, на основании которых финансовая безопасность предприятия может быть признана нарушением.

Необходимость постоянного соблюдения уровня финансовой безопасности обусловлено объективно имеющимся для каждого субъекта хозяйствования задачей обеспечения стабильности функционирования и достижения главных целей своей деятельности. Уровень экономической безопасности предприятия зависит от того, насколько эффективно ее руководство будут способны избежать возможных угроз и ликвидировать вредные последствия отдельных негативных составляющих внешней и внутренней среды.

В статье рассмотрены методики оценки потенциала финансовой безопасности предприятий агропромышленного комплекса, общие требования к оценке системы показателей финансовой безопасности предприятий. Проанализированы существующие методики оценки финансовой безопасности предприятий, выявлены недостатки методики оценки. Рассмотрены значение потенциала финансовой безопасности предприятий, проблематика потенциала, его составляющие. Сформулирован основной категорийный аппарат методологии исследования потенциала финансовой безопасности предприятий агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: финансовая безопасность, управление финансовой безопасностью, потенциал финансовой безопасности, оценка потенциала финансовой безопасности.

Summary. The achievement of economic, first of all, financial security, before Ukrainian enterprises is still an unresolved problem. As evidenced by: permanent loss-making more than a third of domestic business entities; lack of own working capital, low profitability of operating activities, assets, equity of most of them; insufficient investment and innovation activity, decrease of scientific and technical potential of the country. Integration of Ukraine into the world economic space and the resulting increase in competition in commodity markets are even more relevant to the problem of its financial security.

In essence, the financial security potential of an enterprise is the assets that an enterprise can accumulate and attract in the financial market. The process of financial security management of an enterprise should be based on a mechanism that represents a set of key elements of the impact on the process of developing and implementing managerial decisions to protect its financial interests. When building a general system of financial security management, its object is the financial activity of the enterprise as a whole.

To organize an effective system of financial security of an enterprise, it is necessary to develop an appropriate documentation of the enterprise that will determine the internal and external threats, as well as the criteria on the basis of which the financial security of the enterprise can be recognized as violated.

The need for consistent compliance with financial security is conditioned by the objectively available for each economic entity to ensure the stability of the functioning and achievement of the main objectives of its activities. The level of financial security of an enterprise depends on how effective its management will be able to avoid possible threats and eliminate the harmful effects of certain negative components of the external and internal environment.

The article deals with the methods of assessing the financial security of the enterprises of the agro-industrial complex, the general requirements for the assessment of the system of indicators of financial security of enterprises. The existing methods for assessing the financial security of enterprises were analyzed, and the shortcomings of the methodology of estimation were identified. The importance of financial security potential of enterprises, potential problems, and its components are considered. The main categorical apparatus of the methodology of research of the financial security potential of enterprises of agroindustrial complex is formulated.

Key words: financial security, financial security management, financial security potential, assessment of financial security potential.

Постановка проблеми. Не достатнє визначення терміну потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу породжувало в деякій мірі труднощі щодо ідентифікації сегментів фінансової безпеки, її складових та конструювання єдиного бачення для її подальшого виміру, який при такому положенні може бути неповним, мати похибки або супроти видаватись надто ідеальним. Тому на даний час вважається проблематикою окреслення основних складових потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу та демаскування взаємозв'язків між ними та методики оцінки рівня фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики методики оцінки потенціалу фінансової безпеки підприємств знайшли відображення у працях іноземних та вітчизняних науковців, таких як І. Бланк [5], О. І. Барановського [3], А. Ніколаєва [13], А. Воронкова [8], І. Бузько [6], Є. Попова [16], С. Орехов [20]. Найбільш вагомими їх вкладами, що були розроблені та привнесені в сучасну економічну науку стали визначення потенціалу фінансової безпеки підприємства та формування методики оцінки фінансової безпеки. Питання вдосконалення оцінки потенціалу фінансової безпеки, розробка засобів, показників та критеріїв оцінки з метою покращення фінансового стану підприємства розглядалися у працях українських діячів науки та економістів: О. І. Барановського [3], І. О. Бланка [5], Н. Ю. Подольчак [15], В. В. Кохан [10], О. М. Підхормого [14], О. Ю. Проскура [17], С. М. Фролова [18], О. В. Ареф'єва [2], Л. Волощука [7], А. В. Кулінської [11].

Метою статті є дослідження методики оцінки потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу, проведення аналізу існуючих методик щодо оцінки фінансової безпеки підприємств, формування показників та критеріїв оцінки фінансової безпеки з метою покращення фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематику потенціалу фінансової безпеки досліджували А. Ніколаєва [13], А. Воронкова [8], І. Бузько [6], Є. Попова [16]. Водночас, чіткого трактування щодо складових, композиції потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу не має. Здебільшого це зумовлено тим, що розгляд даної проблематики провадився в контурі окремих відблисків потенціалу фінансової безпеки або певних його складових сегментів.

При окресленні сукупності складових сегментів потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу одні дослідники акцентують увагу на існуванні активів, інші на можливості їх

потенційного визискування. Відчутна низка вчених розглядають потенціал фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу з його можливостями залучення активів.

Так, С. Орехов вважає, що: «...потенціал фінансової безпеки корпорації — активи, які вона може акумулювати і залучити на фінансовому ринку» [20, с. 20]. У означеному ствердженні простежується, що стрижневою складовою потенціалу вважаються параметри доступних потенційних витоків конструювання кола фінансових активів.

Цікавим є ствердження Мерзликіної Г. С. і Шаховської Л. С. [19, с. 63], за яким до складових сегментів потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу доречно долучити:

- ринковий потенціал: потенційний попит на продукцію й частка ринку, займана підприємством, потенційний обсяг попиту на продукцію, підприємство й ринок праці, підприємство й ринок факторів виробництва;
- виробничий потенціал: потенційний обсяг виробництва продукції, потенційні можливості основних фондів, потенційні можливості визискування сировини й матеріалів, потенційні можливості професійних кадрів;
- фінансовий потенціал: потенційні фінансові показники виробництва (прибутковості, ліквідності, платоспроможності), потенційні інвестиційні можливості.

Низка дослідників [10] переконані, що потенціал фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу оповиває предметні складові відносно їх функцій, а саме:

- виробничий потенціал — засоби виробництва, їхній контур, кількість, оптимальне визискування;
- маркетинговий потенціал — визнання торгівельної марки з урахуванням впливу конкурентного середовища;
- інформаційний потенціал — доступ до адекватної кількості інформації, яка впливає на прийняття управлінських рішень;
- техніко-технологічний потенціал — здатність до технологічної гармонізації всього циклу виробництва;
- організаційний потенціал — здатність до прийняття ефективних управлінських рішень;
- соціальний потенціал — здатність до гармонізації кількісного та якісного складу персоналу й побудови відповідних відносин «персонал — керівництво — власник»;
- фінансовий потенціал — здатність до гармонізації фінансової системи із залучення та визискування фінансових активів.

При здійсненні процесу управління фінансовою безпекою важливе значення має вибір методики оцінки її рівня, яка перш за все повинна відповідати критеріям оперативності та достовірності. Це обумовлюється тим, що керівництво підприємства на будь-який момент часу повинне володіти інформацією, яка здатна характеризувати як поточний рівень фінансової безпеки, що є запорукою успішного функціонування підприємства в короткостроковій перспективі, так і можливі ризики та загрози, що перешкоджають досягненню його фінансових інтересів у довгостроковій перспективі. Відповідно, підприємство, що має незадовільний фінансовий стан та низький рівень фінансової безпеки є обмеженим з точки зору вибору ділових партнерів, залучення інвестицій та кредитів тощо.

Одним з найбільш дискусійних у наукових колах є процес фінансової діагностики та оцінювання рівня безпеки функціонування господарюючих суб'єктів. В різних площинах діяльності підприємства комплексна оцінка рівня фінансової безпеки є досить складною з методологічної точки зору та практично завжди викликає спірні питання серед науковців та фахівців-практиків.

На даний час до потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу доречно долучати наступні складові сегменти: фінансові активи, матеріальні та інші активи, які підприємства мають змогу дієво використати. Слід водночас врахувати певні стратегічні можливості підприємств агропромислового комплексу, що сприятиме в стратегічному майбутньому успішності фінансового функціонування підприємств агропромислового комплексу та підвищенню їх дієвості.

Кожен сегмент потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу, має латентну спроможність: забезпечувати платоспроможність; мінімізувати ризики; генерувати дохід; знижувати фінансові ризики; звужувати часові проміжки здійснення певних операцій; отримувати необхідну інформацію; унеможливити чи мінімізувати породження кризових ситуацій та процесів тощо.

Потенціал фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу має бути «мобільним», тобто передбачати різноманітні варіанти визискування всіх наявних існуючих активів, та їх латентних можливостей.

Потенціал фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу окреслюється, з одного боку, параметрами фінансових ресурсів, якими має змогу управляти агроформування, а з іншого, — певними нематеріальними ресурсами, якими воно володіє.

Під оцінкою потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу, слід розглядати процес окреслення вартості із врахуванням латентних та реальних здобутків, які воно генерує за певний часовий проміжок за сценарієм певних ринкових умов.

Оцінка потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу — перспективний напрям розгляду фінансової науки. Доцільність окреслення латентних можливостей фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу ілюструється наступними чинниками:

- потребою розробки прогнозів поступу підприємств агропромислового комплексу та опрацювання стратегії й тактики на різноманітних фінансових ринках, адекватних умовам та ситуації, що складаються;
- поглиблюються тренди фінансової та виробничої інтеграції;
- необхідністю оцінки потенційних можливостей кожного підприємства забезпечити запиту населення у продовольстві;
- жвавою участю аграрної сфери в процесах виходу з кризи (без об'єктивної оцінки потенціалу фінансової безпеки підприємств та його дієвого визискування жодні завдання виходу з кризи не будуть вважатися умотивованими);
- знаходженням латентних фінансових активів і шляхів їх бажаного визискування.

Специфікою етапів оцінки потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу є забезпечення її відповідності щодо ринкових умов. Тобто вона не може обмежуватись врахуванням лише витрат на формування чи генерування потенціалу їх фінансової безпеки. Вона має обліковувати вплив і інших різноманітних чинників, зокрема: часові обмеження, загрози, ринкову кон'юнктуру, модель конкуренції, специфіку об'єкту оцінки, його ринкову позицію та репутацію, макро- та мікроекономічний пейзаж функціонування. Базуючись на окресленні природи потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу, оцінку його параметрів можна окреслити як множину фактичних значень його сегментів. Але, водночас, виникає проблема: в яких кількісних показниках аналізувати ці сегменти. Визискування натуральних параметрів є надто складним, оскільки кожний складовий сегмент має певні розбіжності один від одного за своєю природою і формою. Тому й неоднорідні й натуральні показники, що їх окреслюють. Через це, переважно, вчені вважають найкращим оцінку параметрів складових сегментів потенціалу фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу за допомогою кількох інтегральних показників [9, с. 16].

Для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства І. Бланк [5] пропонує використовувати наступні системи інтегрального аналізу:

1. Систему інтегрального аналізу ефективності використання активів підприємства, що була розроблена американською фірмою «Дюпон» та передбачає поділ коефіцієнта рентабельності активів на кілька відокремлених фінансових коефіцієнтів.

2. Систему СВОТ-аналізу фінансової діяльності, яка передбачає виявлення внутрішніх і зовнішніх загроз, сильних і слабких сторін у діяльності підприємства, а також резерви для подальшого розвитку підприємства.

3. Об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу формування чистого прибутку підприємства, яка створює модель утворення чистого прибутку підприємства у вигляді сукупності первинних взаємопов'язаних блоків.

4. Система портфельного аналізу, яка використовує так звану «портфельну теорію», за якою рівень прибутку портфеля фондових інструментів на ринку досліджується разом із рівнем його ризику (система «прибуток — ризик»).

Аналізуючи вказані методи аналізу рівня фінансової безпеки підприємства слід зазначити, що тільки систему СВОТ-аналізу фінансової діяльності можна використовувати для стратегічної оцінки стану фінансової безпеки підприємства. Решта систем аналізу фінансової діяльності використовують для здійснення оцінки поточного стану фінансової діяльності та управління її рівнем.

Оцінювання поточного рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства здійснюється на основі детального аналізу загроз негативних впливів на фінансову безпеку і можливих збитків підприємства за реалізації цих негативних впливів, а також існуючої на підприємстві системи аналізу і оцінювання всебічних результатів його фінансово-господарської діяльності [12].

Оцінювання поточного рівня забезпечення фінансової безпеки підприємства здійснюється за такими напрямками:

- аналіз фінансової звітності підприємства (дослідження ліквідності, рентабельності, структури прибутку та витрат тощо);
- аналіз конкурентоспроможності підприємства;
- аналіз асортименту продукції підприємства;
- аналіз кваліфікації та потенціалу персоналу, системи управління підприємством;
- аналіз теперішньої та прогнозованої вартості капіталу;
- аналіз поставок і клієнтури підприємства;
- аналіз кредитної політики суб'єкта господарювання;

– аналіз динаміки цінних паперів підприємства тощо.

Процес оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства здійснюється у такій послідовності:

- 1) вибір критерію ефективності фінансової безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану;
- 2) побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки;
- 3) визначення порогових значень показників (індикаторів);
- 4) моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими;
- 5) визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками [3].

Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства повинно базуватися на таких принципах [3]:

- відповідність параметрів оцінювання змісту процесів у системі фінансової безпеки;
- комплексність, тобто врахування всіх чинників, що впливають на загрози фінансовій безпеці підприємства;
- виділення головних елементів наявних або потенційних небезпек і загроз;
- періодичність оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства;
- можливість застосування необхідних запобіжних, попереджувальних, профілактичних та корегуючих заходів щодо виявлених або потенційних загроз.

У розроблених вітчизняних моделях оцінки фінансового стану підприємства за інтегральними показниками [1, с. 8], [4, с. 57], [7, с. 8] існують окремі недоліки:

- 1) для розрахунку одного інтегрального показника використовуються десятки коефіцієнтів із різних напрямів господарювання, що робить неможливим відображення усіх сторін фінансового стану підприємства. Оцінка фінансового стану підприємства за інтегральними показниками має здійснюватися в цілому.
- 2) у багатьох моделях використовуються показники значущості, вагомості фінансових коефіцієнтів. Ці показники визначаються експертними оцінками і тому використовувана модель має в деякій мірі суб'єктивний характер.
- 3) при розрахунку загальних інтегральних показників неможливо бачити які саме фінансові коефіцієнти, застосовані при розрахунку інтегрального показника, відхиляються від нормативних значень, що унеможлиблює здійснити оцінку поганого фінансового середовища для прийняття управлінських рішень.

Для усунення цих недоліків, модель оцінки фінансового стану підприємства за інтегральними показниками слід доповнити іншими методами аналізу, що дасть можливість оцінити фінансовий стан підприємства для розрахунку рівня фінансової безпеки підприємства.

Оцінку стану фінансової безпеки підприємств агропромислового комплексу можна здійснити за такими параметрами:

- оцінка фінансової безпеки підприємств на основі проведення аналізу стану за допомогою фінансових коефіцієнтів;
- оцінка фінансової безпеки підприємств не лише за допомогою фінансових коефіцієнтів, а використовуючи загальні показники економічної діяльності, інвестиційної активності.

На основі узагальнення різноманітних підходів, їх покращення щодо здійснення оцінки стану фінансової безпеки суб'єктів господарювання можна сформулювати систему основних показників стану оцінки:

- 1) оцінка фінансової стійкості;
- 2) оцінка небезпечності для підприємства зовнішнього та внутрішнього середовища;
- 3) здатності підприємства до відновлення від нанесених можливих збитків, від внутрішніх та

зовнішніх загроз, до стабільного рівня фінансової безпеки.

Тільки застосовуючи комплексний підхід при використанні різноманітних методів і прийомів фінансового аналізу дозволить зробити точні та достовірні висновки. Використання при оцінці фінансової безпеки підприємств як і фінансові коефіцієнти так і загальні показники економічної діяльності можна здійснити повний і достовірний фінансовий аналіз стану фінансової безпеки, але система таких показників вимагає покращення.

Висновки з даного дослідження. Здійснивши аналіз моделей щодо оцінки рівня фінансової безпеки підприємств можемо зробити наступні висновки.

1. На сьогоднішній день немає розробленої однієї методики та однієї системи показників оцінки рівня фінансової безпеки підприємств, а запропоновані вченими методики ще не остаточно завершені і вимагають покращення.

2. Для оцінки стану фінансової безпеки підприємств потрібно використовувати усі розроблені моделі та прийоми фінансового аналізу.

3. Запропоновані моделі оцінки фінансової безпеки підприємств базуються на проведенні аналізу його фінансового стану, але це не є єдині показники стану фінансової безпеки підприємств.

Література

1. Андрущак Є. М. Регулювання процесів банкрутства підприємств у перехідній економіці України. Автореф. дис. кандидата економ. наук. / ЛНУ ім. Івана Франка. — Львів, 2003. — 20 с.
2. Ареф'єва О. В. Інформаційний базис управління економічною безпекою підприємств / О. В. Ареф'єва // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. — 2015. — Вип. 25/4. — С. 190–193.
3. Барановський О. Визначення показників фінансової безпеки / О. Барановський // Економіка. Фінанси. Право. — 1998. — № 8. — С. 14–16.
4. Бень Т. Г., Довбня С. Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Фінанси України. — 2002. — № 6. — С. 53–60.
5. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. — К.: Ника — Центр, Эльга, 2003. — 496 с. — («Энциклопедия финансового менеджера»; Вып. 4).
6. Бузько И. Р., Максимов В. В. Управление экономическим потенциалом территории / Экономика промышленности. Организационные аспекты управления. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 2000. — С. 61–67.
7. Волощук Л. Інноваційний розвиток і економічна безпека промислових підприємств: проблеми комплексного управління: [моногр.] / Л. Волощук. — Одеса: Бондаренко М. О., 2015. — 396 с.
8. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография / А. Э. Воронкова. — Луганск: ВГУ, 2000. — 315 с.
9. Глобалізація і безпека розвитку: моногр. / за ред. О. Г. Білоуса. — К.: КНЕУ, 2001. — 733 с.
10. Кухан В. В. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / В. В. Кухан // Управління розвитком. — 2014. — № 14. — С. 124–126.
11. Кулінська А. В. Управління складовими фінансової безпеки національного господарства України: концепція та методологія: [моногр.] / А. В. Кулінська. — Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2016. — 386 с.
12. Мунтіян В. І. Економічна безпека України: монографія / В. І. Мунтіян. — К.: КВЦ, 1999. — 462 с.
13. Николаев А. И. Инновационное развитие и инновационная культура / А. И. Николаев // Инновационная политика и инновационный бизнес в России. — 3562007. — № 15 (146). — С. 5–9.
14. Підхомний О. М. Класифікація чинників фінансової безпеки України: теоретичний і практичний аспекти // Бізнес Інформ. — 2015. — № 1. — С. 284–290.

15. Подольчак Н. Ю. Організація та управління системою фінансово- економічної безпеки: навч. посібник / Н. Ю. Подольчак, В. Я. Карковська. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. — 268 с.
16. Попов Е. В. Рыночный потенциал предприятия: Монография / Е. В. Попов. — Л.: Изд-во «Экономика», 2002. — 560 с.
17. Проскура О. Ю. Антикризове управління підприємством. Автореф. дис. кандидата економ. наук. — Харків, 2002. — 20 с.
18. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. М. Фролова, — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. — 332 с.
19. Фатхутдинов Р. А. Управленческие решения: учебник / Р. А. Фатхутдинов. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 314 с.
20. Червяков І. М. Аналіз та оцінка стану фінансової безпеки регіонів / І. М. Червяков, М. М. Медвідь, інші // Проблеми системного підходу в економіці: зб. Наук. Пр. — К., 2006. — вип. 18. — С. 110–115.

References

1. Andrushhak Je. M. Reghuljuvannja procesiv bankrutstva pidprijemstv u perekhidnij ekonomici Ukrajinu. Avtoref. dys. kandydata ekonom. nauk. / LNU im. Ivana Franka. — Ljviv, 2003. — 20 s.
2. Aref'jeva O. V. Informacijnyj bazys upravlinnja ekonomichnoju bezpekoju pidprijemstv / O. V. Aref'jeva // Naukovyj visnyk Nacionaljnogho lisotekhnichnogho universytetu Ukrajinu. — 2015. — Vyp. 25/4. — S. 190–193.
3. Baranovskij O. Vyznachennja pokaznykiv finansovoi bezpeky / O. Baranovskij // Ekonomika. Finansy. Pravo. — 1998. — # 8. — S. 14–16.
4. Benj T. Gh., Dovbnja S. B. Integhraljna ocinka finansovogho stanu pidprijemstva. // Finansy Ukrajinu. — 2002. — # 6. — S.53–60.
5. Blank Y. A. Upravlyenje fynansovoj stabylyzacyej predprijatyja. — K.: Nyka — Centr, Əljgha, 2003. — 496 s. — («Ənsyklopedyja fynansovogho menedzhera»; Vyp. 4).
6. Buzjko Y. R., Maksymov V. V. Upravlyenje ekonomycheskym potencyalom terrytoryu // Əkonomyka promyshlennosty. Orghanyzacyonnye aspekty upravlyenja. — Doneck: YƏP NAN Ukraynu, 2000. — S. 61–67.
7. Voloshhuk L. Innovacijnyj rozvytok i ekonomichna bezpeka promyslovykh pidprijemstv: problemy kompleksnogho upravlinnja: [monoghr.] / L. Voloshhuk. — Odesa: Bondarenko M. O., 2015. — 396 s.
8. Voronkova A. Ə. Strateghycheskoe upravlyenje konkurentosposobnym potencjalom predprijatyja: dyaghnostyka y orghanyzacya:: monoghracija/ A. Ə. Voronkova. — Lughansk: VNU, 2000. — 315 s.
9. Ghlobalizacija i bezpeka rozvytku: monoghr. / za red. O. Gh. Bilousa. — K.: KNEU, 2001. — 733 s.
10. Kokhan V. V. Systema finansovo-ekonomichnoji bezpeky pidprijemstva / V. V. Kokhan // Upravlinnja rozvytkom. — 2014. — # 14. — S. 124–126.
11. Kulinsjka A. V. Upravlinnja skladovymy finansovoi bezpeky nacionaljnogho ghospodarstva Ukrajinu: koncepcija ta metodologhija: [monoghr.] / A. V. Kulinsjka. — Odesa: FOP Bondarenko M. O., 2016. — 386 s.
12. Muntijan V. I. Ekonomichna bezpeka Ukrajinu: monoghracija / V. I. Muntijan. — K.: KVIC, 1999. — 462 s.
13. Nykolaev A. Y. Ynnovacyonnoe razvytye y ynnovacyonnaja kuljtura / A. Y. Nykolaev// Ynnovacyonnaja polytyka y ynnovacyonnyj byznes v Rosssy. — 3562007. — # 15 (146). — S. 5–9.
14. Pidkhomnyj O. M. Klasyfikacija chynnykiv finansovoi bezpeky Ukrajinu: teoretychnyj i praktychnyj aspekty // Biznes Inform. — 2015. — #1. — С. 284–290.
15. Podoljchak N. Ju. Orghanizacija ta upravlinnja systemoju finansovo- ekonomichnoji bezpeky: navch. posibnyk / N. Ju. Podoljchak, V. Ja. Karkovsjka. — Ljviv: Vydavnyctvo Ljvivs'koji politekhnyky, 2014. — 268 s.
16. Popov E. V. Ryночный потенциал predprijatyja: Monoghracija / E. V. Popov. — L.: Yzd-vo «Əkonomyka», 2002. — 560 s.
17. Proskura O. Ju. Antykryzove upravlinnja pidprijemstvom. Avtoref. dys. kandydata ekonom. nauk. — Kharkiv, 2002. — 20 s.
18. Upravlinnja finansovoi bezpekoju ekonomichnykh sub'jektiv / Derzhavnyj vyshhyj navchalnyj zaklad «Ukrainsjka akademija bankivskoji spravy Nacionaljnogho banku Ukrajinu»; za zagh. red. d-ra ekon. nauk, prof. S. M. Frolova, — Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2015. — 332 s.
19. Fatkhutdynov R. A. Upravlencheskye reshentya: uchebnyk / R. A. Fatkhutdynov. — M.: YNFRA-M, 2002. — 314 s.
20. Chervjakov I. M. Analiz ta ocinka stanu finansovoi bezpeky rehioniv / I. M. Chervjakov, M. M. Medvidj, inshi // Problemy systemnogho pidkhodu v ekonomici: zb. Naук. Pr. — K., 2006. — yp. 18. — S. 110–115.